

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE

KANSALLISKIRJASTON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYS- LUONNOKSESTA LAIKSI YLEISISTÄ KIRJASTOISTA

Viite: OKM/72/040/2014

Kansalliskirjasto on toimialallaan merkittävin kotimainen digitaalisten sisältöjen tuottaja ja kehittää digitaalisia palveluja koko kirjastokentän tarpeisiin. Kirjaston lakisääteisenä tehtävänä on kansallisen kulttuuriperinnön säilyttäminen ja saattaminen yleisön saataville.

1. Yleistä

Pidämme lainuudistusta perusteltuna ja luonnoksessa esitettyjä tavoitteita kannatettavina. Hallituksen esitys koskisi ainoastaan yleisiä kirjastoja, joten sillä ei näin ollen olisi välittömiä vaikutuksia Kansalliskirjaston toimintaan. Toimimme kuitenkin läheisessä yhteistyössä koko suomalaisen kirjasto-verkon kanssa. Tämän yhteistyön turvaaminen ja sen kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Luonnoksessa esitetään nykyisen yleisten kirjastojen keskuskirjaston sekä maakuntakirjastojen tehtävien uudistamista. Nykyiset maakuntakirjastot korvattaisiin kehittämiskirjastoilla. Näiden lopullisesta lukumäärästä säädettäisiin myöhemmin annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

Maakuntakirjastojen tehtävien uudistaminen on perusteltua. Erityisen myönteinen on kommentti, jonka mukaan valituille kehittämiskirjastoille turvattaisiin jatkossa nykyistä paremmat voimavarat kehittämis- ja koordinaatiotoimintaan (s. 19).

Esitettyjen uusien kehittämiskirjastojen rooli jää kuitenkin hieman avoimeksi: missä määrin niillä olisi alueellisten tehtävien ohella myös koko maan kattavia tehtäviä? Millainen ohjaava rooli esitetyllä valtakunnallisella keskuskirjastolla olisi suhteessa kehittämiskirjastoihin? Kansalliskirjasto tekee nykyään yhteistyötä maakuntakirjastojen kanssa elektronisten aineistojen (FinElib) hankinnassa: jatkuisiko tämä yhteistyö myös tulevaisuudessa?

Täysin oikean suuntainen on havainto, jonka mukaan digitaalisten teknologioiden hyödyntäminen tulee jatkossakin muuttamaan kirjastotyön vaatimuksia myös yleisissä kirjastoissa. Toimintaympäristön muuttuessa kirjastoissa tarvitaan uudenlaista asiantuntemusta.

2. Keskitetyt palvelut ja valtakunnallinen yhteistyö

Luonnoksessa todetaan, että digitaalisaation myötä kirjastoverkon yhteistyössä painottuu aiempaa voimakkaammin metatietojen, palvelujen ja järjestelmien yhteen toimivuudesta huolehtiminen. Digitaalisten prosessien vakiintuminen on merkinnyt uudenlaisten kumppanuusmallien käyttöön ottoa (s.15).

Havainto on tärkeä ja täysin oikea. Kansalliskirjasto tuottaa yleisille kirjastoille yhteisiä tiedonkuvailu-, metatietovaranto- ja asiakasliittymäpalveluja. Olemme viime vuosina pyrkineet edistämään yhteistyötä myös muiden kansallisten muistiorganisaatioiden kanssa. Tarkoituksena on karsia päällekkäistä työtä, ja näin tehostaa toimintaa.

Yleisten kirjastojen keskuskirjastona tällä hetkellä toimiva Helsingin kaupunginkirjasto sekä Kansalliskirjasto tuottavat molemmat kansallisia palveluja yleisille kirjastoille. Opetus- ja kulttuuriministeriössä on käynnistymässä selvitystyö siitä, miten työnjako esitetyn valtakunnallisen keskuskirjaston ja Kansalliskirjaston välillä jatkossa määriteltäisiin. Työnjakoa on mielestämme jatkossa syytä selkeyttää. Esitetty termi eli "valtakunnallinen keskuskirjasto" ei tässä suhteessa ole paras mahdollinen.

3. Kirjaston käyttäjien oikeudet ja velvollisuudet

Kirjaston käyttäjän velvollisuudet on nyt ensi kertaa kirjattu lakiin ja samalla täsmennetty säännöksiä lainauskiellosta ja kirjaston käyttökiellosta. Uudistus on aiheellinen. Kuten opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamasta selvityksestä vuodelta 2010 käy ilmi, liittyy kirjaston ja asiakkaan väliseen suhteeseen vahva perusoikeuslottuvuus.¹ Kirjastotoiminnassa noudatettavat säännöt on tästä syystä määriteltävä selkeästi ja riittävän ennakoitavalla tavalla.

Helsingissä, 20.9.2016

Kai Ekholm
ylikirjastonhoitaja
Kansalliskirjasto

Pekka Heikkinen
lakimies
Kansalliskirjasto

¹ Esko Lukkarinen: Lainsäädäntö ja kirjaston arki-verkkajulkaisu (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 2010)